

Bochnia – studium przypadku

Opracowanie: Instytut Rozwoju Miast i Regionów na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, w ramach projektu pn. Wzmacnianie zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych, finansowanego ze środków budżetu państwa oraz środków Funduszu Spójności Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

Podstawowe informacje o mieście

Gmina Miasta Bochnia leży w centralnej części województwa małopolskiego, 36 km na wschód od Krakowa, na granicy Kotliny Sandomierskiej i Pogórza Karpackiego. Przepływa przez nią rzeka Raba, która jest jednocześnie północną granicą gminy. Bochnia jest jednym z najstarszych ośrodków miejskich Małopolski. Pierwsza historyczna wzmianka na temat osady o nazwie „Bochnia” pojawia się w dokumencie patriarchy jerozolimskiego Monachusa, który w 1198 roku potwierdził, że rycerz Mikora Gryfita w latach około 1163-1175 uposażył w „sal de Bochegna” (sól z Bochni) klasztor Bożogrobców z Miechowa. Prawa miejskie Bochnia otrzymała z rąk księcia Bolesława Wstydliwego 27 lutego 1253 roku, czyli ponad cztery lata przed Krakowem i 37 lat wcześniej niż Wieliczka.

Miasto obecnie zajmuje powierzchnię 2990 ha, a w 2021 roku zamieszkiwało je 29 317 osób, o 675 osób mniej niż w roku 2017.

Geneza i rozwój miasta są nierozdzielnie związane z działalnością salinarną. Wydobycie soli kamiennej rozpoczęto tu już w XIII wieku (kopalnia w Bochni jest najstarszą kopalnią soli w Polsce) i to właśnie rozwijający się przemysł solny był przyczyną osiedlania się nowych mieszkańców i intensywnego rozwoju miasta. Podziemna część kopalni soli w Bochni jest wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

W centrum Bochni zachował się średniowieczny układ urbanistyczny, oparty o ortogonalną siatkę ulic, zabudowaną dwu- i trzypiętrowymi kamienicami. Układ ten jest wpisany do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego pod numerem A-244. Na przestrzeni wieków wokół historycznego centrum ukształtowały się dzielnice domów jednorodzinnych. Aktualnie XIX-wieczna zabudowa willowa przeplata się z zabudową współczesną, zarówno jedno-, jak i wielorodzinną.

Obrzeża miasta mają dziś głównie charakter podmiejski. Dominuje tam zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. W północnej części miasta zlokalizowane są zarówno domy jednorodzinne oraz mniejsze osiedla wielorodzinne, jak i obszary przemysłowe.

Głównym atutem środowiskowym miasta jest jego położenie w sąsiedztwie Puszczy Niepołomickiej od północy oraz pasma Beskidu Wyspowego od południa.

Czym wyróżnia się GPR Bochni?

Tym co wyróżnia program rewitalizacji Bochni jest wysoki poziom koncentracji, kompleksowości i komplementarności zaplanowanych działań, w znacznej części wykorzystujących zasoby dziedzictwa. Jest ono traktowane jako najważniejszy

potencjał dla osiągnięcia celów rewitalizacji. Pomysł na rozwój podobszaru rewitalizacji Śródmieście-Campi, z oddziaływaniem na rozwój całego miasta, oparty jest bowiem o dziedzictwo kulturowe, które tworzy unikatowy klimat Bochni i stanowi podstawę istniejącego (kopalnia soli) oraz nowego (przestrzeń rynku) produktu turystycznego. Dzięki przywróceniu dla ruchu turystycznego szybu Sutoris, który umożliwi turystom zakończenie zwiedzania kopalni w centrum miasta, oraz wykreowaniu zabytkowego rynku jako nowego produktu turystycznego – atrakcyjnego miejsca spędzania czasu wolnego, z ofertą dla turystów, ale także mieszkańców miasta i okolicznych gmin, pojawia się szansa na przyciągnięcie do centrum miasta turystów odwiedzających kopalnię soli i zachęcenie ich do ponownego przyjazdu do Bochni. Przedsięwzięcia oparte o zasoby dziedzictwa, uzupełniane pozostałymi działaniami, tworzą spójny, możliwie całościowy i długofalowy program rozwoju, odpowiadający na problemy i potrzeby obszaru rewitalizacji. Widać też dążenie do uruchomienia w pierwszej kolejności takich działań, które mają szansę stać się kołem zamachowym oczekiwanych zmian lub je warunkują.

Rewitalizacja – dlaczego warto?

„Odbiór społeczny działań rewitalizacyjnych jest dobry, mimo wciąż widocznych braków informacyjnych i edukacyjnych interesariuszy. Dotyczą one głównie definiowania potrzeb rewitalizacyjnych i samej rewitalizacji jako procesu, a także zakresu i zasad uczestnictwa w niej mieszkańców, organizacji pozarządowych, prywatnych przedsiębiorców itd.

W efekcie dotychczas przeprowadzonych procesów inwestycyjnych obserwujemy, jak miejsca, które kiedyś były zaniedbane i opuszczone, teraz tętnią życiem, jednocześnie korzystnie wpływając na najbliższe otoczenie. Przykładem są wyremontowane budynki posalinarne: Kuźnia i Lodownia wraz z sąsiednią Tężnią. W wyremontowanych budynkach znajduje się też Centrum Informacji Turystycznej oraz kawiarnia. W efekcie coraz więcej osób korzysta z Plant Salinarnych jako miejsca relaksu i rekreacji, mimo że teren parku dopiero oczekuje na rewaloryzację.

Niemal od pierwszych dni oddania do użytkowania wyremontowanej przestrzeni rynku, coraz większa liczba mieszkańców i turystów spędza tam czas i to bez względu na porę dnia i dzień tygodnia. Obserwuje się również ożywienie gospodarcze na obszarze rewitalizacji, co jest to dowodem na to, że inwestycje w przestrzeń publiczną są trafione, a tym samym rewitalizacja śródmieścia Bochni jest udana.”

*Rafał Kłosowski, podinspektor w Wydziale Inwestycji,
Rewitalizacji Miasta i Funduszy Zewnętrznych Urzędu
Miasta Bochnia*

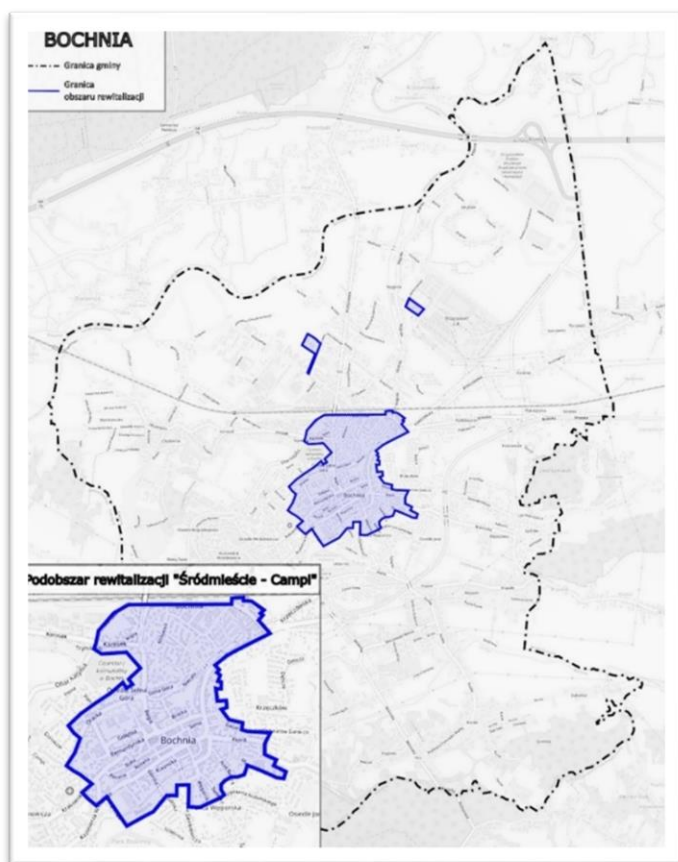
Najważniejsze informacje o procesie rewitalizacji w Bochni

Jako początek procesu prac nad gminnym programem rewitalizacji Bochni, można przyjąć Future City Game – warsztaty koncepcyjne z udziałem mieszkańców pod nazwą „Nowe Miasto Soli - wspólna wizja rozwoju Centrum Bochni”, które odbyły się

w marcu 2014 roku i których organizatorem była Fundacja „Salina Nova”. Idąc za ciosem fundacja ta zorganizowała w 2015 roku warsztaty Charette pod nazwą „Jaka przyszłość dla śródmieścia Bochni?”. W obu tych wydarzeniach uczestniczyli zarówno mieszkańcy, jak i przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych oraz samorządu.

Kolejnym krokiem, który gmina podjęła w ramach tego procesu, była organizacja zakrojonych na szeroką skalę konsultacji społecznych w formie spotkań dyskusyjnych. W 2016 roku urząd miasta przystąpił do prac nad opracowaniem gminnego programu rewitalizacji.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Bochnia na lata 2017-2026 został przyjęty uchwałą nr XXXIII/289/17 Rady Miasta Bochnia z dnia 27 kwietnia 2017 roku. W 2022 roku, po zakończeniu najważniejszych i najbardziej złożonych projektów ujętych w GPR, a także po doświadczeniach ostatnich dwóch lat „bogatych” w ograniczenia społeczne spowodowane epidemią COVID-19, gmina podjęła decyzję o aktualizacji GPR. Ponieważ nie wszystkie zaplanowane w GPR przedsięwzięcia udało się do tej pory zrealizować, postanowiono kontynuować działania na dotychczasowym obszarze rewitalizacji, a jednocześnie poddać ewaluacji model monitorowania i zarządzania programem, przy jednoczesnej aktualizacji i uzupełnieniu katalogu projektów rewitalizacyjnych.

Ryc. 1. Mapa gminy Bochnia z granicami obszaru rewitalizacji
Źródło: IRMiR

Bocheński obszar rewitalizacji jest podzielony na trzy podobszary. Główny podobszar, na którym skupia się najwięcej działań rewitalizacyjnych, to śródmieście miasta. Podobszar Śródmieście-Campi zajmuje powierzchnię blisko 118 ha. Jego granice obejmują historyczne centrum miasta i sąsiadujący z nim od północy teren w otoczeniu dworca PKP, stanowiący część osiedla Słoneczne. W 2015 roku podobszar ten zamieszkiwało 7006 mieszkańców, czyli nieco ponad 23% ogółu populacji miasta. Na podobszarze tym odnotowano największe natężenie różnych negatywnych zjawisk we wszystkich sferach życia. Jak stwierdzono w diagnozie, obszar ten stanowi mozaikę ulic, których poszczególne części kontrastują ze sobą nawzajem. Krzyżują się tu ulice, których mieszkańcy dotknięci są problemami społecznymi – ubóstwem, alkoholizmem, doświadczający przestępstw w bezpośrednim sąsiedztwie swojego zamieszkania – z ulicami i budynkami zamieszkałymi przez osoby lepiej sytuowane, aktywne społecznie i zawodowo. Jedną z podstawowych przyczyn występowania na tym podobszarze trwale nasilających się i nawarstwiających problemów są niekorzystne zmiany demograficzne. Pogłębiający się proces wyludniania historycznego centrum, niski przyrost naturalny i rosnący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wskazuje na gwałtowne starzenie się społeczeństwa. Na koniec 2021 roku obszar rewitalizacji zamieszkiwało 6222 osób, to jest aż 1265 mieszkańców mniej (-17%) niż w chwili uchwalania GPR. Według danych z Ewidencji Ludności Urzędu Miasta Bochnia 1/5 wszystkich mieszkańców tego obszaru to osoby w wieku poprodukcyjnym, a wskaźnik obciążenia demograficznego osiągnął alarmującą wartość: 113.

Głównym potencjałem rozwojowym podobszaru rewitalizacji Śródmieście-Campi jest koncentracja na tym terenie najważniejszych instytucji publicznych i prywatnych, w tym obiektów Kopalni Soli Bochnia, będącej najważniejszym produktem turystycznym miasta (obiekt UNESCO). Dlatego główną ideę działań rewitalizacyjnych oparto właśnie na dziedzictwie salinarnym oraz współczesnej działalności kopalni. Niewątpliwym atutem podobszaru Śródmieście-Campi jest również pochodząca z XIII-XIX wieku zabudowa wpisana w zabytkowy średniowieczny układ urbanistyczny.

Pozostałe podobszary rewitalizacji stanowią niegraniczące ze sobą dwa osiedla socjalne: położone w północnej części miasta osiedle przy ulicy Na Buczków i położone na północnym wschodzie osiedle przy ul. Stefana Korbońskiego (dawna ul. Franciszka Kaima). Tereny te położone są w peryferyjnych częściach miasta i sąsiadują z obszarami przemysłowymi. Występuje na nich w większości zabudowa parterowa wielorodzinna.

Podobszar rewitalizacji Osiedle Socjalne ul. Na Buczków, o powierzchni 2,4 ha, zamieszkiwało 179 osób, co stanowiło 0,6% ogółu mieszkańców miasta. Badania wykazały występowanie na tym podobszarze, w stopniu bardzo wysokim, zjawiska ubóstwa, bezrobocia oraz niskiego poziomu edukacji. Ponadto zdiagnozowano: w sferze środowiskowej – zagrożenie powodziowe, niską dostępność terenów zielonych, a w sferze przestrzenno-funkcjonalnej – niewystarczającą dostępność placówek społecznych. Analiza danych źródłowych wskazała, że ponad 45% osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących na tym podobszarze korzystało z pomocy

społecznej z powodu ubóstwa. Ustalono również, że główną przyczyną występowania zjawiska ubóstwa na osiedlu socjalnym przy ul. Na Buczków jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz niski poziom kompetencji społecznych mieszkańców. W większości rodzin występują trudności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, funkcjonowaniu w rolach rodzicielskich i zawodowych, niski poziom wiedzy ogólnej, ograniczone umiejętności uczenia się, opanowywania nowych kompetencji i osiągania celów. Znaczną część mieszkańców osiedla stanowi romska mniejszość etniczna, która prowadzi własny styl życia. Przykładowo, kobiety romskie nie podejmują pracy zawodowej, a obowiązek szkolny dzieci wychowywanych w tej społeczności często nie jest przestrzegany.

Podobszar rewitalizacji Osiedle Socjalne ul. Stefana Korbońskiego, o powierzchni 1,02 ha, zamieszkiwało 161 osób, co stanowiło 0,53% ogółu mieszkańców miasta. Podobszar charakteryzuje się dużą skalą ubóstwa, bezrobocia i niskiego poziomu edukacji. Poglębiona analiza podobszaru rewitalizacji ujawniła trudną sytuację materialną dzieci i młodzieży wynikającą z niskich dochodów w rodzinie. Zgodnie z danymi Miejskiego Zespołu Edukacji w Bochni co czwarty uczeń z tego podobszaru (23,40%) otrzymywał stypendium szkolne. Na terenie osiedla brak jest miejsc przeznaczonych do zabaw dla dzieci. Również mieszkająca tu młodzież nie zagospodarowuje swojego wolnego czasu w sposób pozwalający na rozwijanie umiejętności i zainteresowań. Mieszkańcy dbają o swoje mienie i są do niego przywiązani, a w przypadku aktów wandalizmu reagują zgłaszając je odpowiednim służbom. Większość zgłoszeń dotyczy właśnie niszczenia mienia, zieleni czy kradzieży. W ubiegłych latach notowano także zdarzenia związane z próbami samobójczymi, nękaniami, konfliktami sąsiedzkimi o dużym natężeniu, jednak pod tym względem sytuacja zdecydowanie się poprawiła.

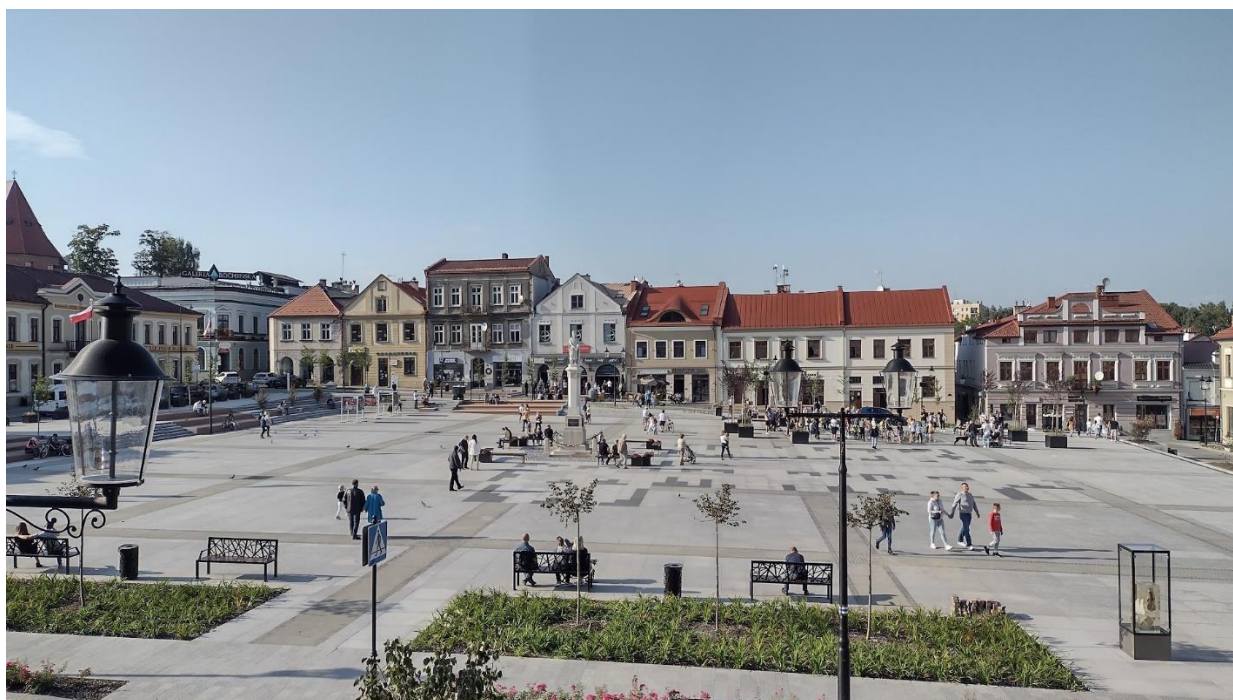
Liczba i wartość przedsięwzięć podstawowych zaplanowanych w ramach procesu rewitalizacji

W ramach Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Bochnia na lata 2017-2026 zaplanowano 35 podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których łączna szacowana wartość wynosiła blisko 97 mln zł. Ponadto w programie przewidziano 10 przedsięwzięć uzupełniających. Jesienią 2022 roku 17 projektów gminnych i 3 projekty zgłoszone przez prywatne podmioty gospodarcze były w pełni zrealizowane, 11 przedsięwzięć zrealizowano częściowo lub były w trakcie realizacji, realizację 2 projektów zaniechano, a 15 projektów czeka jeszcze na realizację.

Najważniejsze z punktu widzenia miasta przedsięwzięcia rewitalizacyjne

W trakcie pięciu lat obowiązywania gminnego programu rewitalizacji Bochni udało się zrealizować największe, najbardziej pracochłonne i wymagające największych nakładów finansowych przedsięwzięcia. Są to przede wszystkim projekty dotyczące przestrzeni miejskiej. Jednym z przykładów udanego przedsięwzięcia jest prowadzona przez gminę „Rewitalizacja centrum miasta – »Rynek OD-NOWA«”. Projekt ten obejmował modernizację bocheńskiego rynku wraz z przylegającymi do niego ulicami. Zakres zrealizowanych prac objął m.in.: całkowitą wymianę

nawierzchni płyty rynku z przywróceniem historycznych zarysów płyty i zaznaczeniem kształtu nieistniejącego już ratusza, montaż małej architektury i iluminacji, budowę fontanny, remont pomnika Króla Kazimierza Wielkiego oraz nowe zagospodarowanie zieleni. Na części obszaru objętego inwestycją ograniczono ruch kołowy i utworzono wównerf. Dostosowano również organizację ruchu kołowego do obecnych i planowanych funkcji obszaru oraz wymieniono oświetlenie uliczne. Zmodernizowaną przestrzeń oddano do użytku w lipcu 2022 roku. Całkowity koszt inwestycji wyniósł niemal 28 mln zł. Na realizację projektu otrzymano dofinansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w wysokości ponad 14 mln zł. Realizacja tego przedsięwzięcia przyczyniła się do wyraźnego ożywienia społeczno-gospodarczego dotychczas zdegradowanej centralnej części miasta. Zmodernizowana przestrzeń stała się miejscem relaksu i spotkań mieszkańców oraz turystów. Bocheński rynek stał się zatem miejscem sprzyjającym i zachęcającym do prowadzenia oraz rozwijania działalności gospodarczej. Tym samym projekt wpisał się realizację pierwszego celu szczegółowego GPR Bochni, jakim jest „Ożywienie społeczne i gospodarcze zdegradowanej tkanki miejskiej”.

Ryc. 2. Rynek w Bochni po remoncie
Fot. Rafał Kłosowski

Kolejnym sukcesem procesu rewitalizacji prowadzonego w Bochni jest budowa tężni solankowej, którą usytuowano na terenie Plant Salinarnych. Projekt ten wpisany był do GPR jako przedsięwzięcie uzupełniające. Obejmował budowę komory solnej (inhalatorium) i boiska wielofunkcyjnego oraz wyposażenie tej przestrzeni w elementy małej architektury. Realizację projektu zakończono w 2020 roku. Jego koszt wyniósł prawie 8 mln zł. Na realizację projektu otrzymano dofinansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-

2020 w wysokości ponad 3,5 mln zł. Realizacja projektu przyczyniła się do zwiększenia atrakcyjności centrum miasta, poprawy jego wizerunku i estetyki, a także do zwiększenia potencjału turystycznego miasta.

Kolejnym projektem zrealizowanym na terenie Plant Salinarnych był remont dwóch obiektów przemysłowych należących do dawnej kopalni soli, tj. budynków kuźni i lodowni. Był to jeden z etapów podstawowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego obejmującego rewaloryzację całego terenu plant. Remont budynków zakończył się w grudniu 2021 roku. Obiekty te zaadaptowano do nowych funkcji. W budynku kuźni otwarto Centrum Informacji Turystycznej, które już w pierwszym miesiącu działalności odwiedziło ponad 1300 osób, co świadczy o sukcesie tego przedsięwzięcia. W budynku kuźni mieści się również lokal gastronomiczny i toalety publiczne. Budynek lodowni ma być natomiast przeznaczony na cele kulturalno-społeczne. Koszt realizacji powyższego przedsięwzięcia wyniósł 4 mln zł, z czego miasto otrzymało 2 mln dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Gmina planuje teraz realizację kolejnego etapu rewitalizacji Plant Salinarnych.

Przedsięwzięcia na terenie Plant Salinarnych, podobnie jak działania na bocheńskim rynku, również przyczyniają się do ożywienia społecznego i gospodarczego zdegradowanej tkanki miejskiej, realizując pierwszy cel szczegółowy GPR Bochni.

Ryc 3. Planty salinarnie w Bochni - tężnia solankowa i boisko wielofunkcyjne
Źródło: IRMiR

Ryc. 4. Planty salinarne w Bochni – Kuźnia - Centrum Informacji Turystycznej
Źródło: IRMiR

Ryc. 5. Planty salinarne w Bochni – Lodownia
Źródło: IRMiR

Niezmiernie istotnym elementem procesu rewitalizacji były również projekty „miękkie” realizowane przez jednostki urzędu miasta, ukierunkowane na aktywizację osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Jednym z takich przedsięwzięć był projekt „Przedszkole Równych Szans – zmniejszenie różnic w dostępie do edukacji przedszkolnej na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji w Gminie Miasta Bochnia”. Celem głównym projektu, zrealizowanego w latach 2017-2018, było upowszechnianie edukacji przedszkolnej i niwelowanie nierówności w dostępie do wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-4 lat. Projekt zrodził się z potrzeby stworzenia dodatkowych miejsc przedszkolnych oraz przystosowania 45

miejsc dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym 3 dzieci z niepełnosprawnościami oraz 18 pochodzących z rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym zamieszkałych na obszarze rewitalizacji. W projekcie tym zaplanowano także szereg działań wyrównujących szanse edukacyjne dzieci, w tym zajęcia specjalistyczne: logopedyczne, psychologiczne i korekcyjno-kompensacyjne, a także zajęcia rozwijające kluczowe na rynku pracy kompetencje i umiejętności: język angielski, kreatywność, praca zespołowa. Dodatkowe miejsca przedszkolne zostały utworzone w szkole podstawowej nr 2 dzięki adaptacji pomieszczeń na potrzeby czterooddziałowego przedszkola oraz doposażeniu placówki w niezbędne pomoce dydaktyczne i urządzenia do zabawy. Uwzględniając potrzeby dzieci z niepełnosprawnościami zlikwidowano bariery architektoniczne i zakupiono specjalistyczne urządzenia dostosowane do ich potrzeb. Projekt zakładał również doskonalenie kompetencji zawodowych ośmiu nauczycieli wychowania przedszkolnego w zakresie prowadzenia zajęć z uwzględnieniem pedagogiki specjalnej. Całkowita wartość projektu wyniosła ponad 260 tys. zł. Na jego realizację gmina otrzymała dofinansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w wysokości ponad 220 tys. zł. Przedsięwzięcie to wpisało się w realizację dwóch kierunków działań wyznaczonych w GPR Bochni: „Zwiększanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży” oraz „Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym i ich dziedziczeniu”.

Bocheński obszar rewitalizacji sukcesywnie zyskuje nowy wygląd i charakter. Mieszkańcy miasta podkreślają, że w Bochni żyje się coraz lepiej, a dawne, zaniedbane przestrzenie nabierają uroku i stają się coraz bardziej atrakcyjne. Poprawiły się także warunki prowadzenia działalności gospodarczej, co w szczególności widoczne jest na bocheńskim rynku. Otwiera się tam coraz więcej lokali gastronomicznych i podmiotów gospodarczych oferujących różne usługi.

Na przykładzie Bochni można zaobserwować, że proces rewitalizacji poprawia także jakość zarządzania gminą. Jak już wspomniano, jednym z większych potencjałów rozwojowych obszaru rewitalizacji i całego miasta jest zabytek UNESCO – Kopalnia Soli Bochnia. Rocznie kopalnię odwiedza około 150-200 tys. osób. Dotychczas ruch turystyczny ograniczał się jednak do terenu nadszybia szybu „Campi”, który stanowi główne wejście do kopalni i omija historyczne centrum miasta. Lokalni przedsiębiorcy nie mogli zatem korzystać z potencjału, jaki stanowi tak duża liczba turystów przybywających do miasta, a turyści mieli utrudniony dostęp do usług oferowanych w centrum miasta. W ramach procesu rewitalizacji zaplanowano wspólne działania samorządu i Kopalni Soli, mające na celu odwrócenie negatywnego trendu gospodarczego w śródmieściu. Najważniejszym z nich było ponowne uruchomienie szybu „Sutoris” zlokalizowanego 100 metrów od bocheńskiego rynku. Turyści zwiedzający kopalnię wyjeżdżając na powierzchnię w tym miejscu mają ułatwioną możliwość skorzystania z oferty gastronomicznej i handlowej w rynku czy zwiedzenia Muzeum im. Stanisława Fischera. Następnie mogą wybrać najbardziej ciekawą dla siebie trasę, np. spacerując Plantami Salinarnymi, gdzie również dostępna jest różnorodna oferta gastronomiczna i kulturalna (w Centrum Informacji Turystycznej,

Miejskim Domu Kultury czy Muzeum Motyli) mogą wrócić do szybu „Campi”. Odległość między dwoma opisywanymi szczytami wynosi około 1,5 km. Tak zaplanowana i zaaranżowana trasa turystyczna z pewnością pozytywnie wpłynie na ożywienie gospodarcze obszaru rewitalizacji i rozwój całego miasta.

Inne dobre praktyki rewitalizacyjne

Przedsięwzięciem, które nie zostało wpisane do Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Bochnia na lata 2017-2026, ale stało się bardzo ważnym elementem całego procesu rewitalizacji, jest projekt „Turisticus”. Zakładał on budowę zintegrowanej sieci tras turystycznych na terenie Bochni, zarówno pieszych, jak i rowerowych. Inwestycja ta przywróciła do użytku ciąg komunikacyjny zwany „Kolejką”. Jest to obszar, po którym w przeszłości przebiegała linia kolei wąskotorowej przewożąca urobek z bocheńskiej kopalni soli do stacji PKP. Przed realizacją projektu była to zapomniana i zaniedbana ścieżka pośród drzew, natomiast obecnie miejsce to stanowi jeden z głównych obszarów rekreacyjnych w mieście. Przy nowo powstałej trasie zbudowano siłownię plenerową i plac zabaw, które cieszą się dużym powodzeniem. Projekt ten ma także duży potencjał turystyczny ze względu na połączenie zmodernizowanych ścieżek ze szlakami turystycznymi, spacerowymi, rowerowymi itp. przebiegającymi przez pobliską Puszcę Niepołomiczką. Powstanie tego szlaku komunikacyjnego ma potencjał, aby zwiększyć liczbę odwiedzających miasto turystów. Koszt realizacji tego przedsięwzięcia wyniósł prawie 3 mln zł, w tym blisko 1,8 mln zł dofinansowania ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Projekt ten wpisał się w realizację kierunku działania wyznaczonego w GPR Bochni pn. „Poprawa wizerunku i atrakcyjności przestrzeni publicznych”.

Ryc. 6. Trasy turystyczne w Bochni
Fot. Rafał Kłosowski

Zdiagnozowane bariery procesu rewitalizacji

Choć większość przedsięwzięć o charakterze społecznym zaplanowanych przez jednostki organizacyjne Urzędu Miasta została pomyślnie zrealizowana, wyzwaniem pozostaje zaangażowanie organizacji pozarządowych w działania rewitalizacyjne. Żadne z dwóch „miękkich” przedsięwzięć zgłoszonych przez fundację, tj. „Spółdzielnia Socjalna Twoją Szansą” – utworzenie pierwszej spółdzielni socjalnej na obszarze rewitalizacji w Gminie Miasta Bochnia oraz „Bochnia Od.Nowa - Nowa Szansa dla Miasta Soli” – program edukacyjny dla rewitalizacji i tożsamości lokalnej, nie zostało zrealizowane. Zabrakło aktywności w projektowaniu przedsięwzięć inicjowanych przez pozostałe lokalne organizacje pozarządowe, mimo że w mieście jest ich zarejestrowanych aż 105.

Dotychczas główny nacisk położono na działania inwestycyjne i przestrzenno-funkcjonalne, co dało zadowalające efekty, jednak już teraz nasuwa się refleksja, że należy przeorganizować i usprawnić proces rewitalizacji, ze szczególnym naciskiem na przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym obserwowanym na poszczególnych podobszarach rewitalizacji.

Pozytywnym skutkiem procesu rewitalizacji jest wzrost zaangażowania lokalnych przedsiębiorców. Zrealizowali oni wiele projektów, budując i remontując obiekty handlowe i mieszkalne. Inwestycje te często zlokalizowane są jednak poza obszarem rewitalizacji, co dodatkowo zwiększa odpływ mieszkańców z podobszaru Śródmieście-Campi. Dodatkową przyczyną odpływu mieszkańców z tego terenu jest niewielka liczba remontów zabytkowych budynków mieszkalnych, pozostających w złym stanie technicznym, a także emigracja zarobkowa do Krakowa.

Poprawa warunków życia mieszkańców i dalsza poprawa w sferze gospodarczej na obszarze rewitalizacji pozostają więc wyzwaniami dla dalszego procesu rewitalizacji w mieście.

Rekomendacje dla innych gmin

Rozpoczynając proces rewitalizacji w Bochni, przedstawiciele samorządu starali się zapewnić warunki do udanej partycypacji społecznej. Organizowano spotkania konsultacyjne, prelekcje i warsztaty. Z czasem jednak zainteresowanie mieszkańców miasta zmalało, a proces włączenia społecznego zszedł na drugi plan.

Rekomendacją, jaka płynie z Bochni, jest zadbanie o to, aby partycypacja społeczna była elementem każdego etapu prac dotyczących opracowywania GPR, prowadzenia procesu rewitalizacji, jego monitorowania i oceny. Podtrzymanie komunikacji między przedstawicielami samorządu a lokalną społecznością jest bardzo istotne i stanowi nieocenione źródło wiedzy na temat potrzeb i potencjałów obszaru rewitalizacji, ale i całego miasta. Dobrym posunięciem byłoby także zaangażowanie w proces partycypacji większej liczby osób, które na co dzień zajmują się pracą na rzecz lokalnych społeczności, tj. miejskich radnych czy przedstawicieli rad osiedlowych. Należy pamiętać, że to właśnie mieszkańcy miasta stanowią jego największy potencjał, dlatego należy zadbać o ich rozwój i aktywizację.